

STREDOEURÓPSKE HUMANISTICKÉ FÓRUM 2020

HUMANIZMUS A VÝZVY
21. STOROČIA

SPOLOČNOSŤ PROMETHEUS
– združenie svetských humanistov

STREDOEURÓPSKE HUMANISTICKÉ FÓRUM 2020

HUMANIZMUS A VÝZVY 21. STOROČIA.

ISBN: 978-80-570-2640-2

9 788057 026402

Zostavovateľ:	PhDr. Roman Hradecký (ed.)
Recenzenti:	prof. PhDr. Vasil Gluchman, CSc. doc. PhDr. Matej Beňo, CSc.
Jazyková korektúra:	PhDr. Ľudmila Šimčáková
Vydavateľ:	Spoločnosť Prometheus – združenie svetských humanistov
Sadzba:	Danielson, s.r.o.
Tlač:	Danielson, s.r.o.
Vydanie:	Prvé
Počet strán:	180
Rok vydania:	2020
Náklad:	500 kusov

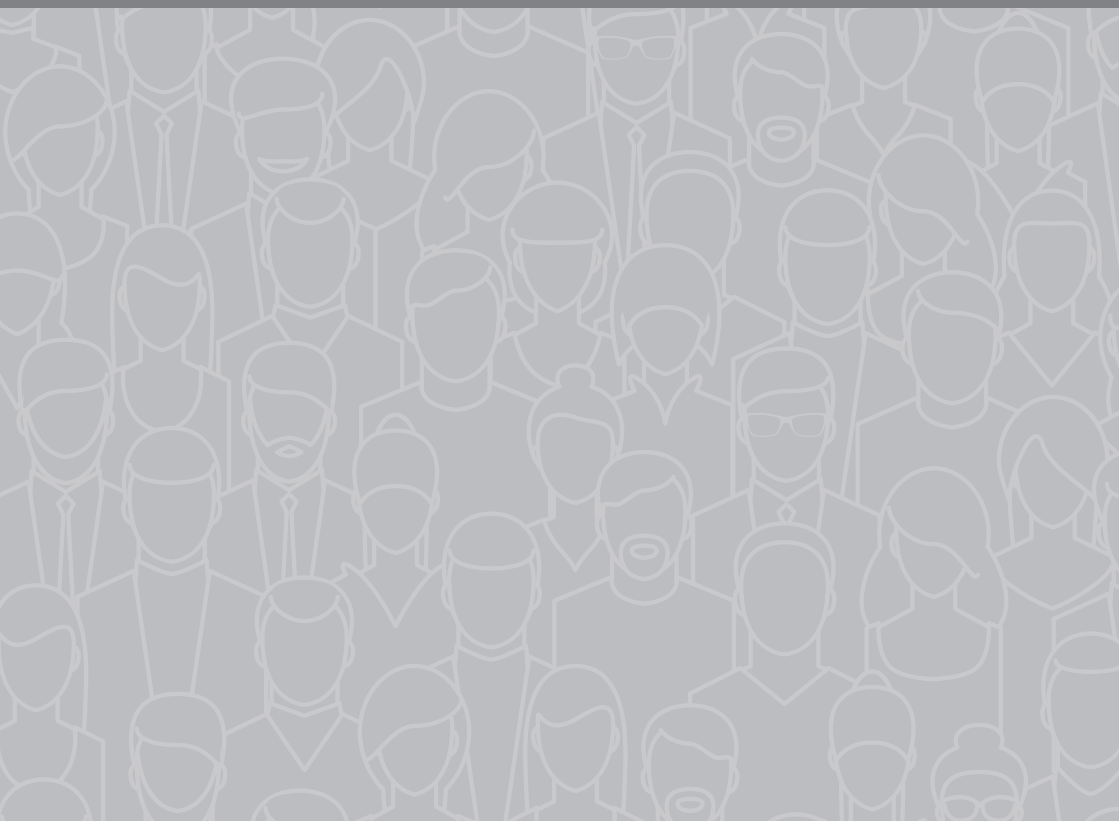
Vydané vďaka podpore Humanists International, nadácie Pantheon Foundation, Jána Miadoka i členským príspevkom, darom a podielu z 2 % daní, ktoré venovali naši členovia a sympatizanti.

SPOLOČNOSŤ PROMETHEUS – združenie svetských humanistov
Pod Bánošom 14 • 974 11 Banská Bystrica
e-mail: office@prometheus.sk • www.prometheus.sk

HUMANISTICKÉ TRADÍCIE A POZÍCIE

Múzejník srdcom i dušou **PhDr. Ivan Poljak**, vyštudoval filozofiu a históriu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Väčšinu svojho profesionálneho života zasvätil rezortu kultúry. Na odbore pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej sa šesťnásť rokov venoval sociálnym procesom vysta-hovalectva a životu Slovákov vo svete. V príspevkoch do odborných časopisoch publikoval málo známe skutočnosti o živote a aktivitách našich rodákov vo svete. Osobitne sa venoval obdobiu Druhej svetovej vojny. Svoje skúsenosti a znalosti využil ako kustód v Múzeu školstva a pedagogiky na Slovensku, kde pôsobil až do dôchodku. Žije v Bratislave.

Patrí k zakladajúcim členom Spoločnosti Prometheus. V rokoch 2003-2007 bol jej historicky tretím predsedom. Ako čestný predseda je aktívnym členom Ústrednej rady a jej Predsedníctva do dnešných dní. Spoločnosť Promethues — združenie svetských humanistov udelila PhDr. Ivanovi Poljakovi čestný titul **Veľvyslanec humanizmu 2020** za celoživotný prínos k obhajobe humanizmu a humanistických hodnôt, za obetavú organizátorskú činnosť a aktivity pri formovaní a rozvoji humanistického hnutia na Slovensku.

Ako sme začínali

Abstrakt

Takmer neznáme dejiny vzniku a rozvoja Spoločnosti Prometheus – združenia svet-ských humanistov prezentuje vo svojom príspevku jeden zo zakladateľov spoločnos-ti. Pre pamäť a históriu uvádza menovite najaktívnejších zakladajúcich členov a vy-svetľuje historické i spoločenské súvislosti, dôvody a zámery vytvorenia spoločnosti sekulárnych občanov Slovenska. Záverom založenie organizácie obhajujúcej záujmy sekulárnych občanov obohacuje o stručný prierez činnosti a aktivít spoločnosti v pr-vých rokoch jej existencie.

Abstract

One of the founders of the Prometheus Society - an association of secular humanists, presents in his contribution almost unknown history of creation and development of the Society. He lists the most active founding members and explains the historical and social context, reasons and intentions for the creation of the Society of secular citizens of Slovakia to be remembered in history. In conclusion, he enriches the establishment of an organization, advocating the interests of secular citizens, with a brief cross-section of the activities of the Society in the first years of its existence.

Keď kráčam po Štefánikovej ulici popri budove Pistoriho paláca, nedá mi, aby som si nezaspomínal, že práve toto miesto je spojené so založením našej Spoločnosti Prometheus. Uplynulo odvtedy neuveriteľných 30 rokov. Ako ten čas rýchlo plynie.

Bolo to v čase, keď niečo staré zanikalo a nové ešte nebolo, keď väčšina našich občanov s nádejou hľadela do budúcnosti. Splnili sa očakávania, ktoré sme vtedy mali? Práve vtedy skupina nadšencov, očakávajúcich aj nevďak verejnej mienky, sa rozhodla založiť občianske združenie pomenované po jednom zo slávnych hrdinov antickej literatúry Prometheus. Iniciátorom tejto myšlienky bol profesor Jaroslav Čelko spolu s ďalšími spolupracovníkmi vtedajšieho Ústavu vedeckého ateizmu SAV.

Prvé a možno povedať nesmelé kroky Spoločnosti Prometheus siahajú do začiatku roka 1990, keď sme sa my, zakladajúci členovia, začali stretávať na Štefánikovej ulici v miestnostiach bývalej redakcie časopisu Nová Mysl, kde bola v tom čase redaktorkou PhDr. Bohuslava Vargová. Keďže správa o vzniku orga-nizácie združujúcej ateistov sa šírila veľmi rýchlo, záujemcov bolo stále viacej a priestory redakcie už obmedzené, začínali sme sa stretávať v budove o nie-koľko domov ďalej v Pistoriho paláci. V tom čase tu sídlilo Leninovo múzeum, kde som vtedy pracoval. Tu po niekoľko mesiacov – od januára do mája 1990 – sídlil akýsi prípravný štáb, z ktorého sa postupne formovali ústredné orgány

Spoločnosti Prometheus. V priestoroch kinosály som mal možnosť sa stretnúť s mojimi mnohými známymi, ku ktorým patrili okrem už menovaného profesora Jaroslav Čelka, P. Prusáka, F. Kučeru, R. Pravdíka, A. Piškanina, P. Koyša, M. Koyšovej, J. Zelinku i mnohí ďalší. Tých, ktorých som nespomenul, nech mi prepáčia, pretože počet našich sympatizantov nebol zanedbateľný. Väčšina z týchto priekopníkov slobodomysel'nosti už nie je medzi nami, ale mnohí sa aktívne zúčastňujú práce až do dnešných dní.

V polovici januára 1990 po prvých stretnutiach, ktoré mali prevažne zoznamovací charakter, bol utvorený asi 20-členný kolektív, ktorý mal položiť základy novovznikajúcej dobrovoľnej organizácie slobodomysel'ných občanov - ateistov. Zabezpečenie činnosti, prevažne organizačného charakteru, zbral na seba 9-členný prípravný výbor. Keďže v tomto prípravnom výbore boli aj ľudia bývalí mimo Bratislavy a s ohľadom na potrebnú pružnosť a operatívnosť, ustanovila sa 3-členná prípravná komisia.

Významným medzníkom bol 17. január 1990, pretože vtedy bol odoslaný list na Ministerstvo vnútra a životného prostredia SSR so žiadosťou o vytvorenie organizácie sekulárneho zamerania, pričom bola aj načrtnutá približná organizačná štruktúra organizácie. Takýto list sme odoslali aj vtedajšiemu Ústrednému výboru Národného frontu SSR.

Nasledovalo vypracovanie materiálu „Informácia o Spoločnosti Prometheus“ odoslaného predsedovi SNR, predsedovi vlády SSR, Ministerstvu školstva, mládeže a telesnej kultúry SSR a Ministerstvu kultúry SSR.

V ďalších prácach na organizačnom formovaní spoločnosti sa pokračovalo v priebehu februára 1990. Bol vypracovaný Dočasný organizačný poriadok Spoločnosti Prometheus, ktorý bol 9. marca 1990 schválený Ministerstvom vnútra a životného prostredia SSR. Tento deň sa pokladá oficiálne za dátum vzniku nášho občianskeho združenia. Treba spomenúť, že dňom 13. marca 1990 bola Spoločnosť Prometheus zaregistrovaná ako člen Združenia politických strán a spoločenských organizácií Slovenskej republiky.

Dočasná ústredná rada Spoločnosti Promethues bola vytvorená dňa 28. marca 1990. Mala 10 členov a jej predsedom sa stal profesor Jaroslav Čelko, Dr.Sc. Na prvom zasadnutí boli ustanovené nasledovné pracovné komisie: programová, organizačná, tlačová a komisia pre občianske obrady. To boli jedny z prvých krokov, ktoré smerovali k vzniku dočasných okresných rád a klubov.

Dočasný organizačný poriadok sa stal hlavným programovým dokumentom SP na obdobie rokov 1990-91 a bol východiskom pri budovaní organizácie a našarovaní drobnej každodennej práce pri formovaní klubov.

Dočasná ústredná rada na svojom zasadnutí dňa 11.4.1990 posúdila a prijala návrh znaku Spoločnosti Prometheus. Výtvarne ho spracoval akademický sochár Michal Czupil – ide o znak komponovaný do kruhu, po obvode ktorého je v jeho dolnej časti umiestnený text – kruhopis „Prometheus“. Priestor kruhu je delený

horizontálne, nie priamočiario, ale v tvare plameňovitého prelínania, pričom horná časť predstavuje vesmír. Ten je farebne vnímaný tmavomodro a v jeho priestore je zakomponované súhvezdie Malého Voza s Polárkou. Dolnú časť vyplňa prometheovský oheň, farebne červený, ktorý je opticky v súčinnosti s kruhopsom vnímaný ako pochodeň. Tieto symbolické prvky sú podriadené kompozičnému zámeru – symbolu túžby človeka po poznaní.

V máji 1990 vyšlo prvé číslo spravodajského bulletinu Prometheus, ktorý sa stal základným komunikačným prostriedkom členov novovzniknutej spoločnosti a vychádzal štvrtťoročne až do roku 2007. Zásľuhu na jeho dlhoročnom nepretržitom vydávaní má Peter Prusák.

Dočasná ústredná rada, fungujúca ako prípravný výbor, ukončila svoju činnosť dňa 12.12.1991. Významným medzníkom pri organizačnom budovaní spoločnosti bolo konanie ustanovujúceho valného zhromaždenia 20.4.1991. Jeho účastníci prijali správu o doterajšom zameraní spoločnosti. Prvým zvoleným predsedom sa stal Jaroslav Čelko, tajomníkom Michal Czupil. Ako jednu z hlavných úloh, ktoré na zhromaždení boli prijaté, treba považovať rozširovanie členskej základne, budovanie klubov Spoločnosti Prometheus, ako aj budovanie medzinárodných kontaktov a nadväzovanie spolupráce s inými organizáciami podobného ideového zamerania. V tejto súvislosti treba povedať, že v júli 1991 sa konalo v Prahe zasadnutie Medzinárodnej organizácie humanistov a etikov (IHEU), na ktorom vedenie rozhodlo, že sa Spoločnosť Prometheus stáva jej pridruženým členom.

V priebehu roka 1991 sa uskutočnili rokovania s vedením Slovenského rozhlasu a Slovenskej televízie o zaradení tematiky svetského humanizmu do programovej štruktúry a súčasne boli menovaní členovia spoločnosti do poradných zborov pri Rade STV a SRo, ako aj ďalšími organizáciami o uspokojovaní špecifických kultúrnych potrieb bezkonfesijných občanov.

Na pôde Spoločnosti Prometheus vznikol ako prvý klub v Bratislave, kde bola 14.2.1990 ustanovená Mestská rada. Vytýčila si ako svoju hlavnú úlohu oboznamovať verejnosť s programom spoločnosti a budovať členskú základňu v Bratislave. Jej prvým predsedom sa stal doc. JUDr. Ján Chudík. Mestská rada vyšla s návrhom na úpravu práv nenábožensky orientovaných občanov v pripravovanej Ústave ČSFR. Tento návrh bol jednomyselne prijatý. V rokoch 1990-91 vznikli ďalšie kluby – v Košiciach, Banskej Bystrici, Gelníci, Považskej Bystrici, Nových Zámkoch, Prievidzi, Prešove. Niektoré kluby rovnako rýchlo ako vznikali aj zanikli. V tomto období vydala Ústredná rada Spoločnosti Prometheus Metodický list na pomoc pri rozširovaní členskej základne.

Dočasný organizačný poriadok schválený pod č. NVVS/1-118/1990 Ministerstvom vnútra a životného prostredia SSR bol postupne dopracovaný do Stanov Spoločnosti Prometheus, ktoré boli schválené a ich platnosť potvrdená dňa 20.7.1990 pod č. VVS/1-900/90-235 tým istým štátnym orgánom. Tieto stanovy boli postupne upravované a aktualizované, nová podoba bola schválená Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky v roku 1999 a napokon terajšia upravená podoba bola odsúhlasená na Valnom zhromaždení Spoločnosti Prometheus v roku 2007

a následne schválená príslušným odborom Ministerstva vnútra SR. Tieto Stanovy platia doteraz a nachádzajú sa na webovej stránke Spoločnosti Prometheus.

V rokoch 1994-98 bol predsedom spoločnosti Ladislav Hubenák. V tomto období sa prehlbovala spolupráca s občianskymi združeniami podobného zamerania – Slovenský zväz protifašistických bojovníkov, Spoločnosť pre plánované rodičovstvo, Ľudia proti rasizmu, Zbory pre občianske záležitosti a postupne aj ďalšími. Výrazné úspechy sa dosiahli aj v publikačnej činnosti. Vďaka pomoci humanistov z USA sa podarilo vydať knihu „Učiteľom humanistom“. V spolupráci Vydavateľstva Rastislava Škodu a Eko-Konzult vyšli ďalšie zaujímavé publikácie s tematikou humanizmu a sekularizmu, ktoré na knižnom trhu chýbali.

V tomto období sa stala Spoločnosť Prometheus členom Slovenskej humanitnej rady a vďaka tomu sa podarila aktivizácia činnosti v ďalších oblastiach ako napr. podarilo sa zabezpečiť rekreačno-rehabilitačné pobyty v zotavovniach v Nízkyh Tatrách.

Vďaka prijatiu zákona č. 595/2003 názov sa naša spoločnosť stala poberateľom 2 % z odvedených daní fyzických a právnických osôb. Preto sa podarilo v roku 2004 získať okolo 1 milióna SK. Nikdy predtým, ani potom sa nepodarilo získať toľko peňazí. V období r. 2004-2007 sme sa viackrát obracali so žiadosťou o pridelenie finančných prostriedkov na Ministerstvá kultúry a financií Slovenskej republiky, ako aj na súkromné nadácie, avšak bezúspešne.

Obdobie rokov 2004-2007 bolo pre Spoločnosť Prometheus prelomovým. Vďaka získaným finančným prostriedkom, aj sponzorským darom zo zahraničia sa podarilo rozvinúť doposiaľ neuskutočiteľné aktivity v oblasti humanizmu a ľudských práv. Za najdôležitejšie v tomto období možno považovať, že spoločnosť získala v roku, keď si pripomenula 15. výročie svojho vzniku, kancelársku miestnosť a od januára 2005 sa začalo s vydávaním štvrťročníka Prometheus, ktorý vychádzal až do konca roka 2008. Vtedy sa muselo jeho vydávanie v tlačenej podobe pre nedostatok finančných prostriedkov ukončiť.

Podarilo sa zorganizovať 3 odborné semináre, z toho 2 so zahraničnou účasťou. Osobitne treba spomenúť seminár „Reprodukčné zdravie rodiny po vstupe do Európskej únie“ pri príležitosti 10. výročia vyhlásenia Medzinárodného roka rodiny. V roku 1994 získala naša spoločnosť za aktívny prístup pre zdarný priebeh Medzinárodného roka rodiny Čestné uznanie Medzinárodného strediska pre výskum rodiny. Na úspešnej spolupráci s touto inštitúciou mala zásluhu predovšetkým doc. Oľga Blašková.

Pokračovalo sa vo vydávaní zaujímavých knižných titulov, predovšetkým chcem spomenúť knihu „Obžaloba náboženstva“ od popredného amerického humanistu Chestera Dolana v preklade profesora Alexandra Reháka. Úspešné bolo aj rozvíjanie medzinárodnej spolupráce s Medzinárodnou humanistickou a etickou úniou (IHEÚ) a Európskou humanistickou federáciou (EHF), ktorá bola nadviazaná už v predchádzajúcom období. Snažili sme sa informovať našich zahraničných partnerov o postavení bezkonfesijných občanov na Slovensku. Mimoriadne aktívna

bola komunikácia so zahraničnými inštitúciami v období prístupových rokovaní Slovenska do Európskej únie. Podali sme sťažnosť riaditeľovi pracovnej skupiny pri Európskej Komisii, ktorá koordinovala prípravu pre prijatie nových krajín do Európskej únie, Günterovi Verheugenovi, a žiadali o prešetrenie situácie vo veci diskriminácie bezkonfesionálnych občanov na Slovensku. Obracali sme sa aj na politikov domácej politickej scény. Možno spomenúť list ministrovi spravodlivosti Danielovi Lipšicovi, aby pri podpisovaní zmlúv s cirkvami v SR sa urobila podobná zmluva aj s bezkonfesionálnymi občanmi, tak ako je to v iných štátoch Európy, konkrétne v Belgicku a Holandsku. Pre zaujímavosť možno uviesť, že hoci sme neboli členmi Európskej únie, mali sme svojich sympatizantov zo strany poslancov Európskeho Parlamentu. Boli to konkrétne pán Maurizio Turko a pani Malena Zigoni (obaja za Stranu nezávislých). Títo podali v našom mene interpeláciu vo veci porušovania ľudských práv v súvislosti s posilňovaním klerikalizmu na Slovensku.

Tento krátky príspevok čiastočne priblížil začiatky histórie Spoločnosti Promethues, združujúcej svetsky orientovaných občanov na Slovensku. Za tridsať rokov svojej existencii prešla zložitú cestou, aby obhajovala princípy sekularizmu, humanizmu a tolerance v našej spoločnosti.

